

Letnik XIV.

Štev. 1 in 2.

NAŠI ZAPISKI

SOCIALISTIČNA REVIVA.

VSEBINA: Etbin Kristan: Ustava in socialisti. / Filip Uratnik: Valutno vprašanje. / Franjo Koren: Ruska revolucija. / —p—k: Konzumne in produktivne zadruge. / J. Curhalek: Druginjske številke. / **Pregled:** Politika: Strankin zbor Jugoslovanske socialno-demokratske stranke za Slovenijo (Pokrajinski zbor SSJ). / Gospodarstvo: Naše poljedelstvo v luči statistike (—k) / Razmerje važnejših svetovnih valut. (Po Schweizer Konsumvereinu št. 151) i. dr. / Socialna politika: Najvažnejše določbe sedaj veljavnih stanovanjskih naredb. (Dr. Jelenc.)

Urejujeta: Stanko Likar in Filip Uratnik.

V Ljubljani, 1. februarja 1922.

.....

Last in založba „Slovenske Socialne Matice“.

Tiska „Ljudska Tiskarna“ Maribor.

Naročnikom!

Vsled nepredvidenih ovir se je tiskanje te številke zelo zavleklo. Ukrenilo se je vse potrebno, da se to ne bo več dogajalo. Prihodnje številke izidejo kot dvojne številke točno 1. aprila, 1. junija, 1. avgusta, 1. oktobra in 1. decembra.

Uprava.

72863

030023738

ETBIN KRISTAN:

USTAVA IN SOCIALISTI.

(Nadaljevanje.)

Vlada se je naposled potolažila s položajem, ker ji ni šlo kdove kaj za to, kakšno ustavo da dobi dežela, ampak je venomer naglašala, da je ustava sama na sebi *conditio sine qua non*, da mora sprejeti kompromisno ustavo in da je vsaka ustava boljše od nobene. Edino, zaradi česar se je zdelo, da se kapricira, je bil upravni centralizem. Za tako ustavo je naposled mogla dobiti večino in je dosegla svoj namen. Kako, za kakšno ceno ga je dosegla, bomo še videli.

Drugačen je bil položaj stvarne opozicije, pred vsem socialistov, ki so hoteli ustavo, toda dobro ustavo, dasi so vedeli, da ne morejo dobiti ustave, ki bi povsem ustrezala njihovim nazorom in vsem potrebam ljudstva. Tako bi mogli računati le tedaj, če bi bili imeli sami večino v zbornici, opirajoč se na večino v deželi. Doseči so pa hoteli to, kar bi v danih razmerah bilo najboljše, to se pravi, njihovim zahtevam najbližje.

Na vladajoče stranke se niso mogli preveč zanašati, ker so po svojem bistvu naravno konservativne. Kolikor so odvisne od bolj naprednih volilcev, se morejo pač tudi od njih zahtevati in ponekod tudi pričakovati politične koncesije v demokratičnem duhu; težko je pa upati, da bi se izkazale v znatni meri liberalne glede na gospodarske in socialne zahteve, ker morajo zastopati interese male in velike buržoazije.

V normalnih razmerah bi bilo najnaravnejše sodelovanje opozicionalnih strank, četudi je tudi to v vsakem slučaju le v gotovih mejah mogoče. Tudi opozicionalne skupine zastopajo več ali manj različne, nasprotno interese; ali po večini je vsaka opozicija kolikor toliko nagnjena demokratizmu, ker ji mora biti na tem ležeče; da se more tudi kot manjšina čim svobodneje gibati, četudi je morda pripravljena potepati marsikatero svobodo, kadar pride sama do oblasti.

Na vsak način bi močna in spretna opozicija lahko imela velik vpliv na izdelovanje in dovršitev ustave. Ali v ustavodajni skupščini so se razvile skrajno abnormalne razmere, in če ustava, ki je bila naposled sprejeta, ni dobra, zlasti če ima v političnem oziru mnogo elementov reakcije, pade velik, nemara največji del odgovornosti za to na nekatere opozicionalne skupine.

Prvi greh je storila Radićeva stranka. Pri volitvah je dobila na Hrvškem 49 mandatov. To je bila moč, ki se sicer sama ne bi mogla uveljaviti, ki pa bi ob spretni taktiki in z vsemi drugimi opozicionalnimi strankami zelo padla na tehtnico. Toda kaj je storila s tem svojim političnim zakladom? Bojkotirala je tisto ustavodajno skupščino, za katero se je bila dala kandidirati, za katero je bila sprejela mandate, proti kateri ni vložila nobenega protesta, ko je šla na volišča, in od začetka pa do kraja je vodila sterilno politiko abstinence. Njeni poslanci so ostali doma in uprizarjali sami zase sestanke, izdajali resolucije in apele, na bojišče, kamor so bili odrejeni, pa niso poslali ne enega moža, niso izrekli ne ene besede, niso podali ne enega predloga, niso oddali ne enega glasu. Nekaj časa je izgledalo, kakor da hočejo posnemati Irsko. Ali ne glede na to, da je razmerje med Irsko in Anglijo faktično vse drugačno, kakor razmerje med Hrvati in ostalimi Jugoslovani, je bilo to posnemanje od začetka nedosledno. Bilo je sploh nesmiselno, zakaj če se je za Hrvate imelo doseči kaj posebnega, je bilo iti tja, kjer se je odločevala usoda in voditi boj, ne pa čepeti doma in sam pred sabo igrati junaka.

Pustimo na stran Radićeve visokopolitične ideje, ki so konfuzne in malenkostne; njegovi zastopniki so večkrat trdili, da imajo demokratične cilje in da so svobodomiselni. V svojem programu imajo celo republiko, dasi je tudi ta njih ideja zmedena. Ali če je kaj resnice v njihovi demokraciji, je bila njih dolžnost priti v konstituantno, kjer so imeli mnogo opravičnega upanja, da dobe zaveznike vsaj za boj v tej smeri. In če verujejo v svoj program, ki ga kot manjšina ne morejo realizirati z revolucijo, bi bili morali napeti vse svoje moči, da dobe razmere, v katerih bi jim bil boj za njihove takozvane ideale čim bolj omogočen, torej čim bolj demokratično ureditev države.

Vse to so mogli pričakovati le v skupščini v zvezi s strankami, ki bi — četudi seveda ne v vsem, pa vendar v nekaterih zelo važnih točkah — lahko bile njih zaveznice. Zlasti, ker je bilo od začetka očitno, da je bila vladna večina ne le zelo pičla, ampak sploh dvomljiva, bi se bil lahko ustvaril za opozicijo zelo ugoden položaj, od česar bi bila vsaka opozicionalna stranka imela več ali manj dobička, nekoliko pa na vsak način vsaka.

Radićevci niso storili tega, temveč so rajši z drobnim semenčkom Frankovcev ostali doma in se za pečjo kujali.

Ne povsem enako, toda zelo sorodno politiko je vodil Narodni klub. V njegovi sredi je bilo nekoliko bivših ministrov in podobnih visokih dostojanstvenikov, in izgledalo je, kakor da reprezentira zelo modro in preudarno smer. Toda v svojem nastopanju je kazal povsem antikvirane misli in izredno taktično nespretnost. Govori njegovih članov so bili polni zgodovine, segajoče tja v čase Kresimira, Zvonimira in Tomislava, polni pozivov na stare pergamente, kakor da gre za učene akademične razprave, ne pa za izdelanje dobre ustave. Dokler še ni bilo izgubljeno vse upanje, da pridejo Radićevci v Beograd, je še nekako šlo; kolikor toliko so zastop-

niki Narodnega kluba sodelovali v ustavnem odseku. Toda ko se je razblinila ta fata morgana, so se očitno ustrašili radičevske konkurence in so z bombastično, staromodno izjavo zapustili konstitutanto.

Korošček Jugoslovanski klub se je prav malo razlikoval od Drinkovičevega, le da je zadnji bil ekskluzivno hrvaški. Sicer pozneje, vendar pa ob času, ko delo še davno ni bilo končano, in v trenutku, ko ni bilo za to niti najmanjšega vidnega povoda, so tudi Koroščevi ljudje uprizorili exodus in se niso udeležili debate o nadvse važnih oddelkih ustave, o oddelkih, na katerih so bili po njih lastnih trditvah najbolj interesirani.

Na levi strani so bili komunisti številno najmočnejša skupina. Če bi bili imeli kaj resne volje za pozitivno delo, če bi bili količkaj taktičarji, bi bili v opoziciji in v skupščini sploh lahko dobili odlično mesto in velik vpliv, ki bi se neizogibno moral izražati tudi v ustavi. Toda od začetka niso vedeli z velikim številom svojih poslancev kaj početi in vsa njih politika v skupščini ni bila ne na konja ne na osla. V vsem komunističnem početju ni bilo opaziti nobene smeri, pa bi bilo zato tudi zaman iskati kaj doslednosti v njihovih nastopih. Nekateri njihovi člani, ki so se kaj udeleževali razprav, so bili največ podvrženi trenutnim impulzom; v splošnem se je vsa skupina prezentirala teatralno, ljubila medklice en masse, demonstracije s pestmi, razbijanje po pultih in demonstrativno odhajanje iz zbornice tudi ob prilikah, ko ni bilo za to najmanjšega razumnega razloga. Take metode se seveda kaj hitro obrabijo in postanejo, če se povsakdanijo, komične. Prav tako mora tudi večno povdarjanje sovjetskega sistema ob vsaki primerni in neprimerni priliki izgubiti vsak efekt.

Koliko je bilo komunistom ležeče na tem, da bi dežela dobila dobro ustavo, se jasno spozna po tem, da niso storili najmanjšega pozitivnega dela v tej smeri. Sami niso izdelali nobenega ustavnega načrta; ko je bilo delo v ustavnem odseku toliko končano, da je predložil plenumu svoj načrt, niso označili svojega stališča z nikakršnim minoritetnim votom ali drugim aktom; za podrobno razpravo niso izdelali in naznanili nobenih svojih predlogov. V ustavnem odboru ni bilo proti koncu več kakor teden dni ne enega njihovih zastopnikov; tudi v plenumu se včasih ves klub na celi vrsti sej ni prikazal — ne demonstrativno, temveč ne da bi bili komu povedali vzrok svoje odsotnosti.

Naposled je tudi komunistični klub — kot zadnji zapustil zbornico. Splošni vtisk je bil ta, da odhaja za Radičevci, Narodnim klubom in klerikalci, in drugače je bilo tudi težko presojati korak, ki ga prav tedanji moment nikakor ni opravičeval. Pogostoma je bila situacija prej taka, da bi se exodus komunistov prav lahko razumel. Ko se je od poslancev zahtevala prisega po poslovniku, ki ga ni skupščina sama izdelala, ne bi bilo nič zažetonetnega v tem, če bi bili komunisti posnemali radičevce. Toda komunisti so tedaj pač odšli iz dvorane, niso pa imeli namena izvajati posledice, temveč so se čez nekaj časa lepo vrnili in položili naknadno, v veliko neprijetnejši situaciji prisego, o kateri so itak vedeli, da se ji ne morejo izogniti,

če hočejo vršiti svoje mandate, to se pravi nalogo, za katero so bili izvoljeni.

Ko je po končani generalni debati večina sprejela odsekov načrt za podlago podrobne razprave, bi bili komunisti imeli razumljiv povod, da bi bili zapustili zbornico, ker je bilo takrat jasno, da ne more biti sprejeta ustava sovjetskega sistema. Modro ne bi bilo, pomen bi imelo le kot lepa gesta, ali stranki, ki je baje principijelno radikalna, bi se bilo podalo. Toda ob tej priliki zopet niso odšli, temveč so se nekaj časa udeleževali specialne debate, kar bi se logično moglo razlagati le na ta način, da so po svojih močeh brez ozira na načelno stališče — kakor socialisti — hoteli do-
prinesti, da se ustava po njihovih nazorih zboljša. Nenadoma so pa zopet obrnili, opustili to delo, ki ga seveda nikdar niso resno jemali, in odšli iz zbornice, v katero so se vrnili še le tedaj, ko se je izpremenila v zakonodajno.

Tako je naposled vse delo opozicije padlo na Zemljoradniško skupino, ki je po raznih izgubah štela le še 26 članov, na deset socialistov, tri republikance, dva narodna socialisti in samostojnega dr. Trumbića. Pri tem so bili socialisti kot načelna opozicija seveda najbolj eksponirani.

Opozicija, ki je bila ob sesetanku skupščine tako močna, da vlada nekaj časa faktično ni imela večine, se je torej sama pripravila ob vpliv. Obenem so pa nekatere skupine, ki so se postavile na stališče popolne negacije, s svojo taktiko in z grozečimi, četudi teoretskimi izjavami, gonile vladne stranke, ki so se zbale za varnost države, bolj in bolj v naročje reakciji.

Tisti del opozicije, ki je zanemaril od volilcev sprejeto dolžnost, odrekel sodelovanje in se zabarikadiral za prazne fraze je torej v največji meri odgovoren za to, da ni ustava boljša, predvsem, da ni bolj napredna in bolj demokratična.

FILIP URATNIK:

VALUTNO VPRAŠANJE.

I.

Težke povojne razmere nas silijo, da posvetimo v našem listu tudi temu vprašanju par vrstic. Zdi se nam, da je tu ključ do rešitve vseh ostalih vprašanj, ki jih moramo pod pritiskom razmer vsak dan reševati. Družinski očetje, ki morajo vsak dan računati, kako cene neprenehoma rastejo; ne morejo molčati in morajo spregovoriti kako besedo proti draginji. Strokovni tajniki se morajo baviti vedno znova z mezdnimi problemi. Ob nepravilno razdelitev dobrin, ki kopiči tukaj blago in bogastva, med tem ko je tam beda in pomanjkanje, mora vsak zadeti. In res se o vsem tem tudi povsod in neprenehoma razpravlja. A če posluša človek te razprave, se mu zdi, kakor da bi prišel nazaj v srednji vek, ko je drlo ob

časih, ko je divjala kuga in kolera, ljudstvo v trumah na božja pota in nosilo okužene s seboj, meneč, da bo vsled tega bolje. S tem hočemo reči, da se svetujejo proti zgoraj opisanim težavam ukrepi, ki morejo te težave le povečati. Pri tem položaju je dolžnost tistih, ki mislijo da so krmarji, da ne plavajo z množico na božjo pot, ampak da preiščejo izvor bolezni in odrede proti kugi, kar je potrebno.

Poglavitni vzrok za draginjo in prenizke plače, kakor tudi za vse to, kar označujemo z besedo verižništvo, je iskati v slabi, vsak dan se menjajoči vrednosti denarja, ali kakor drugače pravimo v slabi valuti. Ne bo nam težko pokazati, da je tako.

II.

V gospodarskem pregledu — kjer navajamo baš z ozirom na to razpravo celo vrsto statističnih tabel, boste našli, da draginja ne raste po cellem svetu. Tako v Ameriki, kakor v Angliji in Švici, draginja stalno pada. So stvari, ki so prišle že na mirovno ceno nazaj. Če pa mi isto stvar v teh deželah kupimo, je pa pri nas vsak dan dražja. Zakaj tuj denar, ki ga moramo najprej kupiti, ako hočemo na tujem trgu kupljeno blago plačati, je vsak dan dražji. Iz tega sledi, da rastejo pri nas cene pred vsem zato, ker je naša krona vsak dan manj vredna. Ni težko uvideti, da imajo tudi vedno novi mezdni boji in upravičena rastoča nezadovoljnost v tem svoj vzrok: zakaj s padanjem denarne vrednosti se vsem nastavljenecem plače same od sebe neprenehoma zmanjšujejo. Malo težje je uvideti, da so tudi tisti pojavi, ki jim pravimo danes verižništvo, dostikrat le nujne posledice padanja denarne vrednosti. Verižnika imenujemo danes trgovca, ki pribija h kupnim cenam več, kakor je bilo v miru običajno in ki pri rastočih cenah blago tako dolgo zadržuje, da more cene nenormalno povišati.

Velika jeza se dviga proti takim »verižnikom« in le malokdo premisli, da so ti verižniki tako malo krivi dviganju cen, kakor malo je kriva goba, ki raste na gnilem deblu, da je deblo gnilo.

Stvar je enostavno tale: Ako kupi trgovec danes blago in pribije na kupne cene običajne procente, ga prodaja morda v veliko izgubo, ako ga pusti par mesecev v trgovini ležati. Res, da ga proda morda za par kronic dražje, kakor ga je kupil, a kaj so postale med tem kronice manj vredne. To se takoj na tem vidi, da mu ni mogoče za izkupiček tistega blaga na novo kupiti, ki ga je prodal. Veliko trgovcev dela tako pri vseh ogromnih zaslužkih naravnost izgubo in zapravlja svoje premoženje.

Posebno zadruga, ki navadno premalo »verižijo«, pa bi po gospodarskih zakonih tudi morale, to težko občutijo: one trpijo navzlic lepim prebitkom na vedno hujšem pomanjkanju obratnega kapitala.

S tem nočemo reči, da ni tudi slučajev, ko se kalkulira višje, kakor zahtevajo to oziri na padajočo denarno vrednost in ko nimamo pred seboj le obrambne mere proti škodi, ampak naravnost izkoriščanje in pravo, ne samo v goljufivem denarju izraženo bogatenje. A tudi to so le izrodki, ki so postali baš vsled tega mogoči, ker je stalna kalkulacija in iz nje izvirajoča kontrola danes nemogoča stvar.

To ne izpremeni ničesar na dejstvu, da bi bilo verižništva isti mah konec, ko bi ozdravili valuto — in da so brez tega vsi ukrepi proti verižništvu pljusek v vodo. Kdor govori tedaj o druginji in verižništvu — in o tem smo prisiljeni govoriti malone vsi — pa nima nobenega pojma o valutnih problemih, ta je eden izmed zgoraj omenjenih romarjev na božjo pot in čim huje kriči, tem slabše je zanj in za stvar. Ker mi to nočemo biti, si bomo stavili težko vprašanje: Kako prihaja do tega, da vrednost našega denarja vedno pada?

III.

Naš papirnati denar pada zato, ker ima vedno manj kritja. Vsak papir je le nakazilo za blago: če je tega blaga vedno manj, mora biti tudi papir vedno manj vreden.

Kot kritja pa mi ne smatramo le zlata, ležečega v državnih zakladnicah, ampak tudi in predvsem vse blago, ki se da kupiti za denar na trgu. Ako vsled nesorazmerja med ponudbo in povpraševanjem in vsled svobodne konkurence cene na trgu porastejo, se zmanjša kritje papirnatega denarja kakor ga mi razumemo.

Trdimo pa in pozneje bomo to tudi dokazali, da pada naš papirnati denar še huje in da se ne daje za nježa niti toliko, kolikor je vredno njegovo blagovno kritje.

To sta dva pojava, o kojih moramo nekoliko obširneje spregovoriti. Pod besedo kritje smo mislili pred vojsko navadno na zlato, ki se ga je dalo za papir dobiti. To zlato kritje je določalo svoj čas menjalno razmerje, ali kakor pravimo danes, borzni kurz dveh valut. To razmerje pa je moralo biti neizpremenljivo — ker se je določalo na tehtnici. Zlata krona in zlata marka ste se menjavali po razmerju teže zlata, ki je bila v nju vkovana. Ker se je dalo dobiti za denar vedno zlato, je postal ta zlati kurz — z nebitvenimi razlikami — tudi za kurze vrednostnih papirjev merodajen. Ti kurzi so postali tako stalni, kakor teža zlata, na koji so počivali.

Iz tega marsikdo sklepa, da nam ne manjka ničesar družega, kakor zlatega kritja. Samo da bi mogli zbrati v svojih zakladnicah primeren zlati zaklad, pa bi bilo valutno vprašanje rešeno. V resnici pa ni tako.

Že v miru je bilo vse zlato kritje le zato mogoče, ker je stalo za zlatim kritjem veliko važnejše blagovno kritje. Ker so bile cene ustaljene in se je dalo kupiti na trgu za vsak papir določeno količino blaga, se je izmenjeval papir naravnost za blago in le v zelo izrednih slučajih pri bankah za suho zlato. Zato so lahko vzdrževale takrat zelo majhne količine zlata valutne kurze trajno v ravnovesju. Pravo kritje pa ni bilo toliko zlato, kakor blago, ki se ga je dalo za denar kupiti. Danes pa stoji za denarnim gospodarstvom porušeno ravnovesje v državnem in narodnem gospodarstvu, razven tega porušen mednarodni kredit.

Naša država je imela zadnje leto nad eno milijardo dinarjev primanjkljaja. To se vidi najbolje iz tega, da je morala izdati za okrog eno milijardo 300 tisoč dinarjev novega, večinoma nepokritega papirnatega denarja. (Primanjkljaji morajo biti toraj večji, kakor je to iz proračunov razvidno.)

Ker setako naš dinar vedno lažje dobi, je naravno, da mora njegova kupna moč že radi tega padati.

Še hitreje mora biti to padanje, ako je važnih potrebščin premalo, država pa vkljub temu ne seže po sredstvu prisilnega razdeljevanja, kakor smo ga imeli v vojski.

V tem slučaju skušajo gospodarsko močnejši, ki so si nabrali več papirnatega blagoslova, gospodarsko slabše pri tem razdeljevanju na ta način odriniti, da ponujajo vedno višje cene. To povzroča posebno naglo padanje kupne vrednosti papirnatega denarja, tega najvažnejšega kritja papirnatih vrednot.

Ukinjenje vezane trgovine skupno s premalo proizvodnjo je tako drugi važni razlog za to, daje začela kupna vrednost denarja v vseh deželah, ki trpe na pomankanju blaga, po vojski tako naglo padati.

Ako bi ne tiskali novega denarja in ako bi ostali poleg tega pri vseh predmetih, ki se k nam uvažajo — ves uvoz spada med tiste predmete, ki jih imamo v našem narodnem gospodarstvu še vedno premalo — pri sistemu vezane trgovine in ako bi uvedli za glavne panoge domače proizvodnje maksimirane cene, bi bila kupna vrednost našega papirnatega denarja stalnejša. In kupni vrednosti bi morala slediti tudi menjalna vrednost na borzi. Tako pa smo pustili razvoju prosto pot. Tisti, ki imajo denar, nudijo vsled tega za nujno potrebne uvozne predmete vsako poljubno ceno in tirajo s tem kupno moč našega denarja, ki je podlaga za njegovo menjalno vrednost vedno hujše navzdol.

Jasno je, da bi moral dati inozemski trg normalno za naš denar toliko, kolikor se da zanj kupiti, toliko kolikor ga mi s a m i c e n i m o.

V resnici pa daje zanj zadnji čas veliko manj. Tuj trg daje za našo krono dosti manj, kakor se da za njo pri nas v resnici kupiti. Borna vrednost krone je, kakor je razvideti iz v gospodarskem pregledu navedenih števil, neprimerno manjša, kakor njeno v kupni vrednosti izraženo kritje. Kako si je to razlagati?

Tu moramo imeti pred očmi dejstvo, da se naše narodno gospodarstvo kot celota v tujino silno zadolžuje. Lansko leto smo se v tujini za okroglo 4 milijarde kron na novo samo zato zadolžili, ker smo iz tujine več uvažali, kakor smo pa tja izvažali. Ako pomislimo, da dolgujemo v Anglijo razven tega samo na vojnih dolgovih nad 23 milijonov funtov, kar pomeni v sedanji naši valuti nad 20 milijard kron, si lahko izračunamo, koliko bomo morali dati letno še za obresti, kadar bo treba začeti tudi te obresti plačevati.

Ako pomislimo, da je znašalo pred vojsko zlato kritje sijajno fundirane nemške državne banke komaj okrog eno milijardo zlatih mark — si lahko izračunamo, da bi pri najboljšem zlatem kritju zlati zaklad kmalu zapravili, ako bi izplačil v zlatu ne ustavili in da zlata rezerva sama še ne pomeni valutne sanacije.

Vse zgoraj omenjene ogromne svote, se dajo plačevati le v blagu — ali pa z vedno novimi dolgovi. Mi gremo zadnjo pot.

Naše obveznice napram tujini se glase ali na našo ali pa na tujo valuto.

Vzemimo, da se glase na našo. Tu si lahko predstavljamo, kako mora vplivati slabo gospodarstvo naše države, vedno novo tiskanje papirja in čezmerno trošenje dobrin — kot skupna posledica vsega tega pa sigurno padanje kupne vrednosti našega denarja, na posestnike naših zadolžnic. Naši vrednosti papirji se prodajajo kot dvomljive tirjatve visoko pod njih pravo ceno: Prodajalci računajo že z bodočim padanjem kupne vrednosti naših vrednot. Vsak nov dokaz, da gremo po tej poti naprej, povzroča novo paniko na borzah. Tako se je dajalo sredi novembra za švicarski frank, kojega takratna kupna vrednost ni odgovarjala niti 20tim kronam celih 71 naših kron!

Vzemimo sedaj, da se glase naši dolgovi v inozemstvu na tujo valuto!

Tu sicer inozemski upniki vsled padanja naše valute ne morejo nič izgubiti. Zakaj njih tirjatve slone na tuji valuti. Lahko pa vsled padanja naše valute silno pridobe. Zato tuje države namenoma vstvarjajo tak položaj, da mora naša valuta pasti.

Že zato, ker morejo vsled padanja naše valute le pridobiti, nam inozemske države dajanje vsakih nadaljnjih kreditov prepovedujejo. To ima za posledico, da bi mogli mi samo toliko blaga uvažati, kolikor ga moremo res z izvozom plačati.

Bolj ko se temu bližamo, tembolj se opaža eno:

Naši trgovci so pripravljani za tuj denar tudi več plačati, kakor je vreden, ker upajo, da bodo njihovi odjemalci to blago raje tudi dražje plačali, kakor je vredno, samo da se jim ni treba blagu odreči. V medsebojni konkurenci si dražijo tujo valuto, kakor je povsod tam, kjer je veliko kupcev pa malo prodajalcev. Tako postaja borzna vrednost tujih valut več vredna, kakor njih kupna vrednost, čeprav je slednja podlaga za prvo.

Kakor hitro je to enkrat doseženo, se tisti predmeti, ki jih kupujemo v tujini, takoj podraže. Pri onih predmetih, ki jih izvažamo pa sledi draginja že bolj počasi. Najprej služijo pri njih tuji in domači eksporterji ogromne svote. Tuji upniki dobivajo ogromne obresti, ker jih plačujemo v blagu, ki ga cenimo prenizko. Počasi pa narastejo tudi cene izvoznih predmetov vsled konkurence na tisto višino, ki jo imajo ti predmeti na svetovnem trgu, ako preračunamo naše valute v tuje po veljavni borzni vrednosti. Zgoraj smo omenili srednjeveško paniko, ki je vodila okužene na božjo pot, da bi ozdravili — v resnici pa je s tem kugo vedno hujše razširjevala. Tako ravnamo mi vsi. Ako je pomanjkanje blaga — kupujemo, če le mogoče še več nego rabimo. Rastočo draginjo spremlja vedno blazno nakupovanje, ki prekaša daleč pravo potrebo in ki mora draginjo znatno večati. Slišimo često: — Ne izvažati, draginja s tem raste — mesto, da bi rekli: — Ne uvažati! — in da bi bili pripravljani tudi na stem združene žrtve. Tudi tisti se motijo, ki pravijo: To že razumemo, da morejo cene predmetov, ki

jih izvažamo rasti, ako valuta pada. A cene izvoznih predmetov morajo ostati na dosedanji višini. Saj ti predmeti se vendar ne kupujejo na tujem trgu! Tako pravijo, mesto da bi rekli, ti predmeti morajo v ceni takoj poskočiti, vsaj v kolikor jih eksportiramo, tako da se razmerje med cenami izvoznega in uvoznega blaga ne bo v našo škodo tako spremenilo, da bi dobivala tujina naše blago na pol zastonj, na kar ravno špekulira in kar je tudi vzrok zato, da se nam godi slabše, kakor kdaj poprej.

Seveda nastaja silno težko vprašanje: Kako bodo potem delavci in vsi tisti živeli, ki imajo dohodke v denarju? Tudi tožadevno je treba vse ukreniti, da se večajo ti dohodki v istem razmerju, kakor pada na borzi valuta.

Čimprej spravimo kupno vrednost naših vrednostnih papirjev v soglasje z njeno borzno vrednostjo — njuno izjednačenje je itak nujen gospodarski zakon — tem bolje. Tem manj bodo bogатели domači in tuji verižniki in valutni špekulanti in tem manj bomo delali za cel svet. Tudi delavskim strokovnim organizacijam se odpira tu široko polje, ako bodo gledali njih zaupniki na ta težka vprašanja s pravim umevanjem. (Dalje prih.)

FRANJO KOREN:

RUSKA REVOLUCIJA.

(Viri: Lenin: Staat und Revolution. Trotzky: Arbeit, Ordnung und Disziplin. Kautzky: Von der Demokratie zur Staatssklaverei. — Eine Auseinandersetzung mit Trotzky. — Julius Brauntal: Kommunismus und Sozialdemokratie. Der Sozialist, Unabhängige sozialdemokratische Wochenschrift.)

V naslednjem podajam pregled čez najvažnejša razdobja ruske revolucije. Zavedam se vse teže te naloge. Z daljave sodeč in na vire navezan, — ki zlasti v ruskih zadevah niso nikdar popolnoma nepristranski — mora izrekati človek le previdno svoje sodbe. Vendar mislimo, da odgovarja potek ruske revolucije, kakor ga tukaj opisujemo, vsaj v glavnem dejstvu. In ta potek dokazuje, da je zatajila ruska revolucija pod pritiskom nujnosti vsa tista gesla, ki so bila za ruski komunizem v prvi dobi posebno privlačna in ki so za komunizem v zapadnih deželah še danes značilna. Za marksistično pojmovanje zgodovinskega in gospodarskega razvoja, kakor ga uči socializem, pa pomenja ruska revolucija veličastno potrditev. Tega ne ugotavljamo zato, da bi hoteli pomen ruske revolucije kakorkoli zmanjšati. Ruska revolucija je, kakor upamo, izhodišče za nov razmah socialistične misli: a ne na podlagah in na način, kakor si jih je zamišljal ruski komunizem v svojih početkih. Lenin pravi v svoji knjigi: Der Staat und Revolution: Revolucija je v tem, da zlomijo nezadovoljne in revolucionarne mase ves upravni in državni aparat in da ga nadomestijo z drugim od oboroženih sil sestavljenim aparatom. Ni pa revolucija to, da bi prevzel novi razred

vlado in gospodstvo, opirajoč se na stari, s tisoč vezmi na prej gospodujoči razred vezan državni stroj. Novi razred mora stari stroj razbiti in s pomočjo novega vladati.

Ta Leninova temeljna misel vodi v ruski revoluciji vso državno, pa tudi gospodarsko politiko komunistične stranke. Ta temeljna misel je v prekem nasprotju s socialističnim pojmovanjem zgodovinskega razvoja. Historično pojmovanje zgodovine uči, da se nova družba, v politiki in gospodarstvu neprestano razvija in da revolucije ne ustvarjajo političnih in gospodarskih organizacij na novo, ampak samo izročajo gospodstvo nad temi organizacijami razredom, ki jih dejansko že davno vodijo. Poglejmo, komu daje potek ruske revolucije prav!

Eno prvih gesel po zmagi komunizma v Rusiji je bil leta 1917 klic po popolni materialni enakosti vseh državljanov. Vsak naj bi bil dolžan dati družbi svojo delavno moč na razpolago in naj bi dobil zato — vse eno, ali je ljudski komisar, inženir, ali cestni pometač — po 500 rubljev na mesec. — A že po nekaterih mescih se je pokazalo, da gospodarstvo te enakosti ne bo preneslo. Bil je Trotzky, ki je v enem svojih govorov, ki je od takrat povsod zelo razširjen in nosi naslov: Delo, red in disciplina bosta rešile sovjetsko republiko, utemeljil zakaj je treba to smernico opustiti.

»Vso moč delavskim svetom!« To je bil klic komunistov vsega sveta. Oni morajo postati nositelji državne in gospodarske uprave. Pomen birokratične kaste mora poleg teh svetov popolnoma pasti. Uradništvo naj se neprestanoma menja in kdor koli se pregreši proti volji volilcev, tega naj sovjeti takoj in brez odlašanja odpokličejo. Skupna solidarnost delavnih sil naj bi dajala smernice politiki in gospodarstvu. A že leta 1919 se je pričelo uvidevati, da ljudstvo vsaj na dosedanji stopnji razvoja ni zrelo za tako gospodarstvo. Produkcija je nevdržno propadala. Zopet je bil Trotzky, ki je odkazal razvoju novo pot. Na mesto kolegialne uprave potom obratnih in delavskih svetov nastopa stroga diktatura organizacije in individualno gospodarstvo njenih organov. Nad organizacijo pa kraljuje birokratičen, militariziran eksekutiven organ. Ruski industrijski proletarij se mobilizira in naznani se militaristično gospodarsko življenje.

Ustanovijo se delavske armade, ustvari se organizacijski aparat, kateri naj bi objel, počenshi od posameznega podjetja pa gor do trusta vso organizacijo proizvodnje in razdelitve proizvodov. Kar je bilo še včeraj sveto, se je danes prepovedalo pod strogimi kaznimi. Preokret se je dal posebno ostro opazati na razmerju pravic in dolžnosti delavstva: na mesto do tedaj slavljene skupne volje, se je postavil nov avtoritativen princip. Na mesto svobodno vladajočega delavskega razreda, je stopila revolucionarna disciplina. V tej periodi razvoja se odstranijo vse pridobitve ruske revolucije, od katerih se je prej največ govorilo, odstranijo se obratni sveti in osemurni delavnik, začena se z akordnim delom, težka kazen se naloži tistemu, ki se udeleži stavke. V tej periodi se pojavlja boj za strokovne organiza-

cije. Trotzky, ta izvrsten in odličen organizator rdeče armade, je mislil, da se da organizirati tudi delavska armada z nasiljem, na podlagi železne discipline. Prezrl je to, kar je pred njim buržoazna država tako dobro spoznala: da ima delo, ne samo svojo mehanično, temveč tudi svojo psihološko stran. Preveliki pritisk je dal med delavstvom povod za opozicijo, ki gotovo ni koristno vplivala na produkcijo. Pod novo strogo centralizacijo je bilo nemogoče produkcijo nadzorovati. O kakem napredku pa že celo ni bilo govora, ker se je polagalo premalo važnosti na privatno iniciativo. Strokovne organizacije so se začele braniti proti prisilnim naredbam in proti poseganju državnih sil v njihov delokrog.

Na vseruskem strokovnem kongresu je Tempski zahteval, da se kompetenca državnih oblasti in kompetenca strokovnih organizacij strogo loči in da organi višjega gospodarskega sveta ne smejo posegati več v zadeve strokovnih organizacij. (Rus. korr. št. 11 in 12). Začel se je boj med Trockim in strokovnimi organizacijami. Tu je Trocki podlegel in stroga prisilna disciplina je začela popuščati.

Podjetja so se začela izročati zasebnim podjetnikom pod pogojem, da se podvržejo gospodarskemu načrtu, ki ga napravijo strokovni trusti. Delavno razmerje delavcev dobi počasi oblike, kakor jih je imelo pod zasebnim kapitalizmom.

Tudi prisilno gospodarstvo s pridelanimi proizvodi se ukine. Med tem, ko je bilo dolžno dajati prej — vsaj v načelu — vsako gospodarstvo vse svoje proizvode državi, se oddajajo sedaj zopet le določene množine proizvodov. Država pripozna zopet zasebno lastnino pri pridelanih proizvodih in zahteva zopet le davek. Komunistična uprava industrijskih podjetij se je morala odpraviti, ker nista mogle vzdržati produkcija ne misel delavske solidarnosti ne militaristična organizacija. Pospešilo je ta razvoj dejstvo, da se je čutil kmet od vsega početka kot zasebni lastnik zemlje, ki jo je ob revoluciji dobil. Te zemlje je obdelal pod prisilnim gospodarstvom sovjetskih oblasti le toliko, kolikor je bilo to potrebno za kritje lastnih potrebščin. Več ni prideloval, ker mu niso mogle sovjetske oblasti nuditi vsled razsula industrije in prometa za rekvirirano blago nikakih protivrednot.

Tako je ubijala mestna industrija deželo, dežela pa mesta.

Ako ni hotelo iti vse gospodarstvo v pogubo, se je moral ves sistem spremeniti. To se je zgodilo na ta način, da se je kmetu zasigurala pravica, da s svojimi pridelki sam razpolaga in da se da delavstvu pravica, da zamenjuje industrijske izdelke za živila. Država ni bila zmožna preskrbljevati prebivalstva in voditi produkcije. Zateči se je morala v industriji in trgovini zopet k privatni podjetnosti.

Vse to je povzročilo v vsej produkciji novo zmedo. Privatna iniciativa je bila prisiljena rušiti lepo zamišljeno gospodarsko koncentracijo gospodarskih svetov: Delavci lokomotivne tovarne, ki svojih izdelkov niso mogli neposredno na kmete oddajati so bili na primer prisiljeni urediti posebne oddelke za izdelovanje predmetov dnevne uporabe, kakor krožnikov, žlic

itd. To so potem potom pooblaščenec na kmetih za živila zamenjavali, kar je vodilo do spoznanja, da je treba uvesti zopet denar.

Sovjeti so izhajali najprej iz samo na sebi pravilnega stališča, da v popolnoma komunistično urejenem gospodarstvu denarja ne bo treba. Država prevzame vse gospodarske funkcije. Vsak stavi svojo celotno zmožnost v službo skupnosti, katera prevzame dolžnost, vsakega z vsem preskrbeti, kar rabi in ki jemlje ljudi vso produkcijo v last. Iz tega izvira napor, odstraniti vse davke, poštno in železniške tarife itd. Vse državne inštitucije se dajo ljudstvu na razpolago. Država stroške lahko drugače krije, ker dobiva itak vse proizvode narodnega gospodarstva v last. Prehrana in vse druge potrebščine oskrbuje država. Za vse, kar posameznik sam ne prideluje, dobi brezplačno nakaznice, karte za živila, obleko itd; seveda ako dela. Tisti, ki ne delajo, naj skrbe zase, kakor vedo in znajo. Plača zatorej ne sme igrati nobene velike vloge. To kar dobi delavec na plači, je njegov žepni denar, ki naj ga še porabi za specijelne potrebščine, katerih država zaenkrat še ne more kriti. Denar je na smrt obsojen. Ako se pojavi pri državni oskrbi prehrane pomanjkanje blaga in ako so cene v privatni trgovini nesorazmerno narasle, se vsled tega sovjetska vlada ni vznemirjala. Večje, ko so cene, za toliko večje tiskanje bankovcev, za toliko bolj je razveljavljen denar, za toliko bolj se mora zdeti vsakemu posamezniku brezpomemben. Na mesto kapitalistične vrednostne mere »denar« ima stopiti delo. To je bila teorija ruskega komunizma. In sicer ne nepravilna teorija, ki pa se ni dala izvesti, ker je ustvarilo prenašlo grajenje popolen kaos. S tem, da so bili prisiljeni pripustiti sovjeti zopet privatno trgovino, so bili prisiljeni vpeljati zopet denar. Danes se pojavlja valutno vprašanje, z vso svojo težo tudi v Rusiji. V Rusiji, ki je namenoma tirala svoje denarno gospodarstvo na taka pota, se zdi danes sanacija skoro nemogoča. Kakor je bilo čitati, se nameravajo izdati novi bankovci, v desetstisočkratni vrednosti sedanjega denarja, da bo vreden novi rubelj deset tisoč starih. Upajo, da bo po vpeljavi novega denarja stari docela izginil. Da se vpostavi novemu denarju gotovo vrednost, se mora pridobiti kritje, katero naj bi se doseglo potom nove ruske državne banke. Ta državna banka, imenovana oficijelno »Rosta« se bo ustanovila s kapitalom 20.000 milijard rubljev.

Ker se pa je z dosedanjo denarno politiko zaupanje ljudstva do sovjetskega denarja zelo podkopalo, bo na vsak način dolgo trpelo, predno bo psihološki odpor proti novemu denarju premagan in predno se uveljavi novi denar kot splošno plačilno sredstvo.

Zopetna vpeljava denarja pomeni zadnji ud verige popolnega bankerota komunistične socializacijske politike. Pripoznanje denarja pomeni in zaključni automatično pripoznanje starega kapitalističnega gospodarskega reda. Pred kakšnimi štirimi meseci se je vršila v Moskvi konferenca, katera se je bavila s stabiliziranjem valute. Tu so se izjavili, da se mora poskušati državne dohodke spraviti v nekako razmerje z izdatki. Ustvariti je treba racionelen davčni sistem in različne državne monopole, vpeljati odškodnino za državno delovanje, ustanoviti nove banke. Toraj se bo moralo v

Rusiji v bodoče plačevati ravno tako davke kakor drugod. Roko v roki z novo urejenim denarjem naj bi šla tudi nova organizacija industrije. O načrtih, ki obstojajo, se je izrazil Č i č e r i n pred nekaj časa proti zastopniku »Berliner Tagblatt-a«, da je zamišljeno financiranje industrije na način neposrednih državnih podpor. Industrija bi naj bila izgrajena še naprej v trustih, ki bi se naj upravljali, kot delniške družbe.

Nova državna banka, ki bo jamčila popolno nedotakljivost hranilnih vlog in stem pripoznala privatni kapital, bo dajala vsem industrijskim podjetjem kredite, brez ozira na to, ali so privatna ali zadružna. Razzocializiranje in prehod k državnemu kapitalizmu dela vedno večje napredke.

Tako se končava revolucionarna romantika ruskega komunizma — z izgledi na nov razmah — kapitalizma v Rusiji. Ruska revolucija je bila vsled tega, ker je vse tradicionalne razmere za razvoj tako temeljito porušila, brez dvoma veliko delo.

Vendar si mora biti proletariat čisto na jasnem:

Revolucionarna gesla, ki so imela najhujšo privlačno silo, so v Rusiji propadla. Skok v socializem se ni posrečil. — Nasprotno: ponesrečil se je tako temeljito, da bodo imeli zlohotni sovražniki socializma v Rusiji dovolj navideznih dokazov proti socializmu. Mi, ki smo gledali na socializem z očmi marksizma, smo to, kar se v Rusiji dogaja predvidevali. Socializem z vsem tem seveda ni ubit — dokazano pa je, da socialna revolucija ni delo ene same velike ure. Naše želje morajo iti, kar se Rusije tiče za tem, da bi se obdržale po težkih preizkušnjah socializmu prijazne sile vsaj politično na krmilu, kar bi ohranilo ruskemu delavstvu v gospodarski organizaciji močne pozicije.

— p — k:

KONZUMNE IN PRODUKTIVNE ZADRUGE.

U V O D.

V izrednih povojnih razmerah so se konzumne in produktivne zadruge po vsem svetu nepričakovano razvile. Enako je bilo tudi pri nas na Slovenskem. Danes štejete ti dve zadružni panogi — zlasti pa prva — na tisoče novih zadružnikov in na stotine novih sotrudnikov. Te na zunaj tako naglo vzrasle organizacije je treba sedaj notranje urediti.

Pri tem položaju bomo izvršili koristno delo, ako pokažemo na vodilne misli, ki naj vodijo zadružno gibanje sploh, zgoraj omenjeni dve zadružni panogi pa še prav posebno in ako poskusimo pokazati, kako se razvijajo te zadruge pri nas in drugod.

VODILNE MISLI.

Polnovredne so le tiste armade, ki vedo za svoje operativne cilje. V našem slučaju moramo odgovoriti zato pred vsem na vprašanje, kakšni da so končni cilji zadružnega gibanja.

Na to bi se dalo odgovoriti na kratko takole: Zadrugištvo hoče izločiti iz kapitalističnih družabnih gospodarstev privatnega podjetnika. S to razlago bi bili cilji zadrugištva točno označeni — bojimo pa se, da smo povedali to preveč na kratko.

Treba bo obširneje pojasniti, kaj je razumeti pod izrazom kapitalistično družabno gospodarstvo in kakšno vlogo igra v tem gospodarstvu privatni podjetnik.

Družabno gospodarstvo imamo pred seboj povsod, kjer ne prideluje posameznik sam vsega, kar potrebuje, temveč si s člani cele gospodarske skupine delo tako deli, da prideluje ta to, oni pa ono in kjer se tako pridobljeni proizvodi potem skupno vporabljajo — ali pa medsebojno izmenjavajo. Take skupine so gospodarske družbe.

Človek ni gospodaril nikdar drugače kakor v takih družbah. Saj je že rodbina sama tip družabnega gospodarstva. Kakor pa so gospodarske družbe vedno obstojale — tako se je njihova organizacija vedno spreminjala in zavzela v modernem kapitalističnem gospodarstvu posebno obliko.

Vsled izboljšanih prometnih sredstev in vsled novo nastalih promet olajšujočih velikih političnih enot — modernih držav — si ljudje delo vedno bolj delijo, pridelano blago pa v vedno večjem obsegu izmenjavajo. Vsa gospodarstva, ki se tako med seboj vzajemno izpopolnjujejo, tvorijo velikanske, v nebroj podskupin razdeljene gospodarske družbe.

V vseh takih družbah se blago neprenehoma izmenjava: tu proizvode prodajajo, tam pa jih kupujejo.

Ta izmenjava se vrši potom privatnikov, ki kupujejo blago, ne z namenom, da bi ga zase vporabili ali da bi na ta način izmenjavo blaga organizirali, ampak z namenom, da bi to blago prodali in pri tem zaslužili. Ti privatniki — narodno gospodarska veda jih imenuje podjetnike — postajajo tako, čeprav proti svoji volji, voditelji teh družabnih gospodarstev. Okrog vsakega modernega podjetja — te gospodarske enote, ki dela za trg in kupuje na trgu — se grupirajo cele gospodarske družbe. Vsaka taka gospodarska družba je sestavljena iz treh činiteljev: na eni strani so tisti, ki prodajajo podjetju blago ali delovno silo — to so nameščenci in liferanti — v sredi je podjetnik — na drugi pa so tisti, ki proizvode kupujejo. Prve imenujemo s tujo besedo producente, druge pa konzumente. Producenti, podjetnik in konzumenti so potemtakem tri interesne skupine, ki so pri vsakem kapitalističnem podjetju.

Interesi teh skupin si med seboj bolj ali manj nasprotujejo. Producenti skušajo doseči za prodano blago ali delovno silo čim najvišje cene, konzumenti pa hočejo kupiti vse to čim najbolj po ceni. Interesi podjetnika pa nasprotujejo interesom prvih, kakor interesom drugih. Podjetnik hoče po ceni kupiti in drago prodati. Zato se obrača proti njemu odpor iz obeh strani. Celo tisti udarci, ki jih namerjajo konzumenti na producente in producenti na konzumente, zadevajo v sredi med obema nasprotnikoma stoječega posredovalca-podjetnika.

Po tej razlagi nam bo jasno, da imamo v modernem gospodarstvu različne vrste podjetnikov. Podjetniki so trgovci, ravno tako pa so podjetniki tudi tovarnarji in veleposestniki, ki kupujejo delovno silo od svojih delavcev in prodajajo njihove izdelke.

Vsa ta različna podjetja so zvezana med seboj zopet v podjetja višje vrste. Tako nastaja silno komplicirana podjetniška organizacija, ki jo je v vsej njeni sestavi skoro nemogoče pregledati. Ta organizacija vodi vse moderno gospodarstvo.

Proti posredovalcu-podjetniku se bore na eni strani producenti, na drugi pa konzumenti. Ta borba je navadna in v različnosti interesov utemeljena. Iz te dvojne borbe je vzraslo združništvo, kot gibanje, ki gre za tem, da se privatnega podjetnika iz podjetij sploh izloči. Ako so odstranili podjetnika producenti — delavci — to se dogaja navadno kot posledica mezdnih bojev — se ustanovijo produktivne zadruge. Ako pa so ga odstranili konzumenti, pa se ustanovijo konzumne zadruge. Pri prvih vzamejo upravo podjetja v roke delavci in nastavljeni, pri drugih pa odjemalci, oboji potom svojih organizacij. Tako vodijo interesni konflikti sami do združništva. In čim ostrejši ti konflikti postajajo, s tem večjo silo se pojavlja združno gibanje. V tem je glavni vzrok, zakaj se je razširjalo v povojni — od interesnih konfliktov tako razorani družbi — združništvo s tako elementarno silo.

Če pa je na eni strani res, da združno gibanje samo od sebe nastaja, tako se nam zdi na drugi strani potrebno poudariti, da ga spremlja od prvih početkov tudi ona teorija, ki si zamišlja tako organizacijo gospodarstva, kjer za privatnega podjetnika ne bo mesta in da se preobraža združništvo šele pod vplivom teh nauk iz nezavestnega gibanja v gibanje z jasno označenim ciljem: nadomestiti podjetnika-lastnika z ravnateljem-uradnikom.

Velik pomen tega gibanja bo jasen le tistemu, ki zna preceniti silno moč podjetniških organizacij v sedanji družbi. Zato si poskusimo pogledati njih denarno moč v številkah!

Po računih iz predvojne dobe je porabilo v Nemčiji 6 milijonov mestnih rodbin skupaj 6 milijard mark. Od vsakih 1000 mark, ki jih je porabila ena rodbina, jih je ostalo v rokah podjetnikov-producentov in podjetnikov-trgovcev po 370 — skupaj torej 2220 milijonov. Razen tega je porabilo 4 milijone rodbin z dežele letno po 500 mark. Od vsakih 500 mark so zaslužili tukaj posredovalci po 184 mark, skupaj torej 736 milijonov mark. Posredovalci so zaslužili po tem takem skupno ogromno svoto skoro treh milijard mark!

Bili so predmeti, kjer je ostajalo v rokah prekupčevalcev nad polovico vsega izkupička. Tako se je izdalo za sajenje in fabrikacijo tobaka in cigaret 144 milijonov mark, za trafikante, ki so cigarete prodajali pa 156 milijonov letno!

Od 436 milijonov izkupička za žganje je ostajalo v rokah prekupčevalcev 300 milijonov mark na leto!

V Rusiji je zaslužila trgovina na leto nad dve in pol milijarde rubljev! (Po Dr. Totomianzu, Theorie, Geschichte und Praxis der Konsumentenorganisation, Berlin 1914.)

Ako imamo pred očmi takratno vrednost denarja, so to ogromne številke.

Tudi za naše kraje in za povojne razmere bi si bilo zanimivo vstvariti tozadevno vsaj približno sliko. Žal da nam ni mogoče podati tozadevno zanesljivih številke. Vsekakor pa utegne biti poučno, ako omenimo, da smo pridelali v Jugoslaviji najvažnejših poljskih pridelkov (to je žita, koruze, krompirja, fižola in vina) za približno 80 milijard kron. Po odbitku pridelka, ki se porabi za zopetno setev, bi znašal skupni pridelek še vedno 70 milijard kron (po vrednosti v decembru 1921). Mislimo da ni previsoko, ako računamo, da je prišlo tega blaga vsaj za 10 milijard kron na notranji trg, kar znači za trgovino in obrt najmanj eno milijardo zaslužka. Ves naš uvoz bo znašal v letu 1921 okrog 8 milijard kron. Ako pomislimo, da uvažamo pred vsem manufakturo, železnino in druge izdelke, pri kojih trgovina običajno veliko zasluži, mislimo da se ne bomo motili, ako trdimo, da bo ostajalo od svote izdane za uvoz prekupcem gotovo blizu tri milijarde kron. Pri izvozu, pri notranji trgovini z živino, mesnimi izdelki, volno, lesom in drugim pa se zaslužijo gotovo razven tega še lepe milijarde. Trditev, da ostaja tudi pri nas prekupčevalcem daleko nad 5 milijard zaslužka na leto, gotovo ni pretirana. V resnici je ta zaslužek gotovo dvakrat do trikrat tolik. Te številke pomenijo silne kapitale.

Čeprav ti kapitali niso čisti zaslužki in mora podjetnik z njimi plačevati tudi svoje nameščence in kriti druge izdatke — so vendar merilo za veliko denarno silo, s kojo podjetništvo razpolaga. Pri tem ne smemo pozabiti, da obvladujejo ti kapitali baš mesta in prometna sredstva, te žile moderne družbe. Kdor si vse to razmisli, ta bo priznal, da je pri sedanji gospodarski organizaciji družbe moč podjetnikov silna in da obvladujejo oni vso okolico gospodarsko in koncem koncev tudi politično. Geslo: nadomestitev podjetnika-lastnika z ravnateljem-uradnikom vsled tega ni manj važno, kakor vsa velika gesla, zahtevajoča odpravo z rojstvom pridobljenih predprav in svobodno razvojno možnost za pridnost in nadarjenost.

Obenem nam kažejo te številke, kaj bi postalo združništvo, ako bi postalo na celi črti dedič privatnega podjetništva. Postalo bi lastnik modernih mest, tovarn, graščin — in z vsem tem tudi ekonomski voditelj cele družbe. To so velikanski izgledi — ob enem pa tudi delo za stoletja, h kojemu polagamo danes šele prve kamne. Taki cilji združništva, kojega dva začetna tipa imamó pred seboj v naših produktivnih in konzumnih združgah.

In v čem bi bil glavni pomen te izpremembe?

Stari Grki so imeli za trgovce in tatove istega boga, boga Merkurja. S tem so nekoliko preveč povedali — a nekaj resnice je v tem simbolu. Sedajna gospodarska organizacija ima svoj vodilni princip v koristih in ozi-rih na posameznika — vodilni princip nove gospodarske organizacije bo ozir na celoto. Proti kramarskemu in razkrajalnemu duhu boga Merkurja, vstaja v združništvu bog pravice in družabne konsolidacije.

To je že sedaj v združnem gibanju na vsak korak čutiti, pa naj si ima združništvo z Merkujem — ki sili tudi v njegove vrste, še tako težak boj. Treba je, da si postavi združništvo svoj cilj tako.

J. CURHALEK:

DRAGINJSKE ŠTEVILKE.

V našem listu bomo priobčevali od sedaj naprej stalno draginjske številke.

Draginjske številke, nam bodo kazale tisto svoto denarja, ki bi jo rabila na mesec — na podlagi vsakokratnih cen — petčlanska rodbina, obstoječa iz moža, žene in treh otrok, starih po 12, 7 in $1\frac{1}{2}$ leta, kot približen in povprečen eksistenčni minimum. Izraza eksistenčni minimum zato ne rabimo, ker ni mogoče napraviti povprečja za vse stvari, ki jih človek potrebuje. A tudi, ako se omejimo na najvažnejše potrebščine, ne dobimo takih števil, ki bi bile za vse veljavne. Zakaj tudi poraba teh stvari se po kraju in stanu zelo spreminja. Ugotoviti se da le neko povprečje, ki je kot približno merilo za dejanski eksistenčni minimum važno, za ugotovitev vrednosti denarja pa še važneje. To bodo naše draginjske številke.

Resničen eksistenčni minimum si bo na podlagi teh števil in na podlagi svojih posebnih razmer, lahko vsak sam izračunal. Ugotovljajoč množino, ki je potrebna za eksistenčni minimum, se naslanjamo na številke, navedene v dr. Brezigarjevem: Osnutku slovenskega narodnega gospodarstva, zlasti pa na skrbno zbrano gradivo, ki nam ga je dal ljubeznjivo na razpolago gospod. komisar Skubic z Oddelka za socialno skrbstvo. Med tem gradivom smo vporabili zlasti priložo iz Vierteljahrshäfte zur Statistik des Deutschen Reiches, 29. Jahrgang 1920, Heft 1 — Die Teuerungsstatistik, Cene, ki jih jemljemo za podlago, so za pretekle mesce v Jugoslovenskem Lloydju objavljene detajlne cene tvrdke Fleischhacker v Zagrebu. V bodoče pa se bomo opirali na detajlne cene Konsumnega društva za Slovenijo, ki smo jih vzeli že za januar 1922 za podlago. Merodajne bodo za posamezne mesce vedno cene, kakor so veljale prvega v mescu.

V naslednjem priobčujemo draginjsko tabelo, ki nam kaže draginjske številke z dne 1. julija 1914, 1. julija 1920, 1. januarja 1921, 1. aprila 1921, 1. julija 1921, 1. oktobra 1921 in 1. januarja 1922.

Predmet	Mesečna potreba za 5 člansko rodbino (mož, žena in 3 otroci)		julij 1914		julij 1920		januar 1921		april 1921		julij 1921		oktober 1921		januar 1922		
	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	
	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	
moka 0	0.40	6.00	12.00	180.00	16.50	247.50	247.50	16.50	247.50	17.00	255.00	17.50	262.50	21.50	322.50	21.50	322.50
moka za kuho	0.38	3.80	11.00	110.00	15.00	150.00	150.00	15.50	155.00	16.00	160.00	17.00	170.00	20.50	205.00	20.50	205.00
moka krušna	0.30	3.00	7.50	75.00	13.50	135.00	135.00	13.50	135.00	15.00	150.00	15.50	155.00	17.50	175.00	17.50	175.00
koruza	0.16	3.20	4.00	80.00	5.50	110.00	110.00	6.00	120.00	6.00	120.00	10.00	200.00	13.00	260.00	13.00	260.00
krompir	0.10	7.00	2.00	140.00	2.00	140.00	140.00	2.00	140.00	2.00	140.00	4.50	315.00	4.60	322.00	4.60	322.00
fižol	0.35	1.05	10.00	30.00	6.00	18.00	18.00	6.00	18.00	7.00	21.00	12.00	36.00	14.00	42.00	14.00	42.00
meso I.	1.80	19.80	28.00	308.00	30.00	330.00	330.00	30.00	330.00	30.00	330.00	30.00	330.00	30.00	330.00	30.00	330.00
meso II.	1.80	18.00	24.00	240.00	28.00	280.00	280.00	28.00	280.00	28.00	280.00	26.00	260.00	28.00	280.00	28.00	280.00
mast	2.00	6.00	48.00	144.00	56.00	168.00	168.00	56.00	168.00	50.00	150.00	70.00	210.00	85.00	255.00	85.00	255.00
sol	0.24	0.24	3.00	3.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.40	7.40	8.00	8.00	9.60	9.60	9.60	9.60
olja	1.00	1.50	60.00	90.00	68.00	102.00	102.00	64.00	96.00	64.00	96.00	72.00	108.00	88.00	132.00	88.00	132.00
riž I.	0.40	1.00	32.00	80.00	35.00	87.50	87.50	29.00	72.50	30.00	75.00	36.00	90.00	40.00	100.00	40.00	100.00
riž II.	2.50	2.50	26.00	65.00	27.00	67.50	67.50	21.00	52.50	23.00	58.50	26.00	65.00	34.00	85.00	34.00	85.00
sladkor v kockah	1.00	2.00	52.00	104.00	60.00	120.00	120.00	52.00	104.00	44.00	88.00	52.00	104.00	56.00	112.00	56.00	112.00
sladkor kristalni	2.00	2.00	48.00	96.00	50.00	100.00	100.00	46.00	92.00	42.00	84.00	44.00	88.00	54.00	108.00	54.00	108.00
kava Santos	0.70	1.40	64.00	44.80	66.00	46.20	46.20	60.00	42.00	56.00	39.20	72.00	50.40	64.40	50.40	64.40	64.40
kava Rio	0.70	1.40	57.00	39.90	58.00	40.60	40.60	52.00	36.40	50.00	35.00	68.00	47.60	61.60	47.60	61.60	61.60
frank	0.96	0.96	21.00	2.10	22.00	2.20	2.20	22.00	2.20	22.00	2.20	2.20	2.40	3.20	2.40	3.20	3.20
milo	0.80	0.80	24.00	24.00	26.00	26.00	26.00	28.00	28.00	36.00	36.00	42.00	42.00	50.00	50.00	50.00	50.00
kisova kislina	1.40	0.70	80.00	40.00	120.00	60.00	60.00	100.00	50.00	100.00	50.00	100.00	50.00	100.00	100.00	100.00	100.00
čaj	0.50	0.50	120.00	12.00	100.00	10.00	10.00	100.00	10.00	100.00	10.00	10.00	10.00	20.00	20.00	20.00	20.00
mleko	0.20	5.00	4.00	80.00	6.00	120.00	120.00	6.00	120.00	6.00	120.00	8.00	160.00	8.00	160.00	8.00	160.00
rum	1.20	0.60	44.00	22.00	88.00	44.00	44.00	88.00	44.00	88.00	44.00	88.00	44.00	100.00	100.00	100.00	100.00

drva	1 m ³	15	200	200	200	200	235	235	285	250	250	280
premog	4 q	1·60	64	256	64	256	64	256	336	84	336	88
čevlji	pol para	14	600	300	500	250	500	480	240	540	270	600
kamgarn	1 m	10	350	350	350	350	350	350	350	350	350	480
ševiot	1 "	8	280	280	280	280	280	280	280	280	280	450
molinos	2 "	0·28	0·56	32	64	82	26	52	48	36	72	96
stanarina	2 stbi + 1 kuhinja	50	50	50	50	50	50	50	50	150	150	150
skupaj		179·64	3509·80	3861·50	3805·10	3866·30	4500·90	5271·30				

O P O M B E:

750 g moke, riža itd. =
1000 g kruha;

1000 g kruha =
3000 g krompirja;

1000 g moke =
4000 g krompirja;

1000 g slanine =
750 g masti.

Redilnost posameznih vrst hrane:

Predmet v gramih	beljakovine v gramih	tolščice		ogljikovih hidratov v gramih	Kalorij
		v gramih	v gramih		
meso	0·214	0·0700	—	—	0·98
mast	—	0·9000	—	—	8·86
moka krušna	0·052	0·0300	0·760	—	3·05
moka 0	0·110	0·1300	0·860	—	2·74
krompir	0·180	0·0016	0·205	—	0·98
siadkor	—	—	0·980	—	4·—
fižol	0·240	0·0160	0·490	—	3·30
mleko	—	0·0700	0·105	—	1·07

Potreba hrane na dan:

I. del. kategorija (zdravnik, hišnik)	2631	kalorij.
II. " " (mizar, vojak)	3121	"
III. " " " " " " " " " "	3659	"
12 leten otrok	2000	"
7 " " " " " " " " " "	1700	"
1 1/2 " " " " " " " " " "	800	"

V draginjski tabeli navedene množine prehrane znašajo po gornji tabeli 325.960 kalorij.

Za eno rodbino obstoječo iz enega težkega delavca, žene, enega 12, enega 7 in enega 1 1/2 letnega otroka je potrebno po gornjem računu 323.700 kalorij.

Kako je rastla do januarja 1921 draginja? Pri posameznih predmetih prav različno. Pri pšenici in pšenični moki nad 50 odstotkov, pri koruzi celo 80 odstotkov. Pri krompirju znaša povisek 46 odstotkov. Meso pa raste nenormalno počasi: tu znaša povisek le 15 odstotkov. Molinos je narasel za 128 procentov, kamgarn za 56, sladkor za 54. Iz tega sledi, da je vrednost eksistenčnega minima v veliki meri od tega odvisna, na kak način svoje potrebščine krijemo. Ker imamo pri stanovanjih še maksimirane cene, ima denar, ki ga plačujemo za najemnino še veliko vrednost. Za eno pred vojno izdano krono bi morali izdati povprečno na podlagi zgornje tabele.

	1/7 1920	1/1 1921	1/4 1921	1/7 1912	1/10 1921	1/1 1922
ako se vpošteva tudi stanarina	18·60	21·40	21—	21·40	24·60	30—
ako se stanarina ne vpošteva	23·50	27·10	26·60	27·10	30·90	37·20

V resnici pa je draginja baš za najrevnejše sloje, ki uživajo malo mesa in vporabljajo mesto nje moko, zlasti koruzo še veliko nad povprečje narasla. Draginja je, kakor je iz tega razvidno, v dobi od aprila do junija 1921 nekoliko padla, oktobra pa je začela zopet naraščati. Januarja t. l. je narasla v primeri z oktobrom lanskega leta že za skoro 25 odstotkov.

PREGLED. POLITIKA.

Strankin zbor Jugoslovanske socialnodemokratske stranke za Slovenijo (Pokrajinski zbor SSJ). Na Štefanovo l. l. se je vršil v Trbovljah strankin zbor Jugoslovanske socialnodemokratske stranke za Slovenijo. Ta strankin zbor je potrdil zedinjenje vseh socialističnih skupin Jugoslavije v enotno stranko in se je pretvoril takoj v pokrajinski zbor te stranke. S tem je dovršeno delo, ki ga je započel mariborski in celjski kongres slovenske socialnodemokratske stranke in pri kojem so baš slovenski socialisti z veliko vno sodelovali. Bilo je freba premagati marsikako težavo, izvirajočo iz še svežih spominov na boje, ki so cepili v državi do pred kratkim tudi vrste socialističnega delavstva. Vkljub temu je bilo zedinjenje mogoče. Velikih načelnih nasprotij med socialističnim delavstvom v državi ni nikdar bilo. Če so obstojale razlike, so bile te razlike nebitvene in take, da izgubljajo vsak dan bolj svojo aktualnost. Na drugi strani pa je postalo zbiranje delavskih sil vedno bolj potrebno. Z njim je izpolnjena vroča želja slovenskega socialističnega delavstva.

Strankin zbor v Trbovljah se je bavil v ostalem zelo intenzivno z vprašanji organizacije in discipline in zasluži tudi v tem oziru pozornost.

Povojne razmere so zbirale v vseh socialističnih strankah velike množice, ki pa niso bile trdno disciplinirane. Tako je bilo tudi v Sloveniji. Po visokih valovih navduševanja in kritike so se gibale socialistične ladje — često brez ostro začrtanih ciljev. Poleg tega pa je povsod manjkalo spoznanja, da je od enotnosti in discipline skoro vse odvisno.

Strankini zbori v Ljubljani, Mariboru in Celju so Trboveljski kongres po zunanjem sijaju in po tehnični strani svoje organizacije sicer daleč prekašali.

Na vse to se v Trbovljah večina kongresa ni ozirala — in ne mogli bi reči, da je bilo to koristno in prav.

Vkljub temu pa je trboveljski kongres vse prejšnje kongrese po vojni daleč prekašal. Na njem je bilo čutiti, da je postala stranka zopet sila, ki ne prosjači na desno in levo za milost, temveč sklepa in svoje sklepe izvršuje.

Teža smo tudi tisti veseli, ki se s perigoroznim postopanjem dela strankinega zbora ob priliki verifikacije mandatov nismo strinjali, ker imamo vtis, da je bilo za tako postopanje vsaj po nekod še premalo idejne priprave — čeprav moramo priznati, da so bili uspehi enoletnega vzgojevalnega dela v tem pravcu vidni in razveseljivi.

Stranka se idejno vidno jači in krepi.

GOSPODARSTVO.

Naše poljedelstvo v luči statistike.

(Vir: Melik — Jugoslavija, Lakotos — Jugoslavija u svijetlu statistike, Jugoslovanski Lloyd št. 101, Dr. Brezigar: Osnutek sl. narodnega gospodarstva.)

	Slovenija	Hrvatska in Slavonija	Bosna in Hercegovina	Vojvodina	Severna Srbija	Dalmacija
I. PREBIVALCEV.						
	1,064.846	2,621.954	1,931.802	1.346.953	2,911.701	621.503
II. BRUTO PRIDELEK v številu 10tonskih vagonov, odbitek za seme, preostanek za domačo uporabo in prodajo.						
pšenica in rž	9930	43.555	10.740	65.520	48.350	1.740
	1950	8.920	2.910	10.000	9.500	660
	7980	34.635	7.830	55.520	38.850	1.080
koruza	4.940	73.550	22.350	85.290	87.520	3.800
	226	3.300	1.440	2.580	2.580	300
	4.726	70.250	20.910	82.710	84.940	3.500
ječmen	1.920	6.790	7.050	5.760	13.750	1.040
	432	1.510	2.740	1.130	2.700	480
	1.488	5.280	4.290	4.630	11.050	560
oves	4.090	9.530	6.440	16.340	8.440	180
	724	2.208	1.701	2.260	2.168	72
	3.366	7.322	4.739	14.080	6.272	108
krompir	36.540	57.540	8.100	18.240	3.780	3.020
	7.150	12.600	2.400	2.880	1.680	870
	29.390	44.940	5.700	15.360	2.100	2.150
III. NA OSEBO ODPADE neto pridelka v kilogramih.						
pšenica in rž	70	132	40	414	149	17
koruza	44	206	108	696	288	57
ječmen	14	20	21	34	38	9
krompir	276	186	29	114	7	34
IV. CENJENA POTREBA ŽITA na osebo. (V krajih, kjer primanjkuje krompirja, se računa, da je 3 kg krompirja enako enemu kg žita.)						
	150	150	150+50	150+20	150+54	150+45
V. CENJEN PRIMANKLJAJ (-) ozir. prebitok (+) v kg na osebo in v vagonih skupaj.						
	- 22	+ 208	- 30	+ 974	+ 271	- 112
	- 2340	+ 54.000	- 4793	+ 112.000	+ 79.000	- 6950

VI.

Cenitev porabe žita za prašiče znaša po Lakotosu 32.600 vagonov (4 milijone × 80 kg). Po njegovi cenitvi bi nam preostajalo za izvoz letno 200.000 vagonov v vrednosti (po sedanji valuti) nad 25 milijard kron. Ta cenitev pa je očitno napačna. Srbija je izvažala pred vojsko 25.000 vagonov, Vojvodina bi morala izvažati po zgor-

njem razmerju številčk najmanj 50—70 tisoč. Tudi Hrvatska daje gotovo precejšen izvozen kontigent. Tudi po naši zgoraj utemeljeni cenitvi bi moral znašati izvoz še vedno 100.000 vagonov ali okrog 13 milijard kron. V resnici smo izvozili leta 1920 po statistiki komaj nekaj nad 20.000 vagonov moke, a tudi leta 1921 ne bo veliko bolje. Za dobro gospodarstvo pa potrebujemo točne statistike.

Razmerje važnejših svetovnih valut.

D R Ž A V A	Ime denarne enote	Zlata pariteta; 100 Din v zlatu je v tujih valutah	Sto denarnih enot v zlatu je bilo vrednih denarnih enot v papirju		Za sto papirnatih enot se je dobilo zlatih enot	
			1913	sredi sept. 1921	sept. 1921	okt. 1921
			Zedin. drž. Severne Amerike	dolar	518·26	99—101
Japonska	jen	258·33	99—101	100	100	100
Švica	frank	100—	99—101	111	90	100
Kanada	dolar	518·26	99—101	111	90	95
Švedska	krona	138·89	99—101	123	81	88
Britanska Indija	rupija	168—	?	123	82	95
Holandska	goldinar	208·32	99—101	126	79	85
Argentiniija	pezo	220—	?	126	79	77
Angleška	1 funt šterling	2522·16	99—101	130	77	80
Španija	pezeta	100—	?	147	68	70
Danska	krona	138·89	99—101	150	67	72
Norveška	krona	138·89	99—101	203	49	46
Brazilija	milreis	168—	?	249	40	44
Francoska	frank	100—	99—101	268	37	37
Belgija	frank	100—	99—101	268	37	37
Grška	drahma	100—	?	342	29	21
Italija	lira	100—	99—101	454	22	20
Turška	turški funt	22·77	99—101	663	15·25	13·6
Jugoslavija (dinar)	dinar	100—	99—101	1·050	9·54	8—
Portugalska	milreis	560—	?	1·185	8·53	9·80
Finska	marka	100—	99—101	1·551	6·53	8—
Češka	krona	105—	99—101	1·680	6—	5·50
Romunija	lej	100—	?	2·242	4·10	3·90
Nemčija	marka	123·45	99—101	2·650	3·78	2·96
Bolgarska	lev	100—	?	2·963	3·38	3·65
Jugoslavija (krone)	krona	105—	?	4·400	2·25	1·81
Ogrska	krona	105—	99—100	9·731	1·03	0·76
Avstrija	krona	105—	99—101	21·212	0·47	0·24
Poljska	marka	123·45	?	91·390	0·11	0·10
Rusija	rubelj	266·67	99—101	—	—	—

(Po Schweizer Konsumvereinu št. 51.)

Vrednost zlatih srednjeevropskih valut v papirnem kurzu. (Zlati denar = papirnatih.)

Država	jan. 1921	julij	avgust	sept.	okt.	nov.	dec.	jan. 1922
Nemška marka	17·4	17·9	18·8	20·3	29·4	42·7	66	41·50
Češka krona	17·9	14·6	15·2	17·1	20—	26·5	19	13·40
Avstrijska krona	135—	147—	196—	197—	380—	910—	1460	1050—
Jugoslovan. krona (1/4 din)	28·8	28·2	36—	34·2	48—	60·5	54	53—

Borzni kurzi: protivrednost v jugoslovanskih kronah.

	dolar	švicarski frank	lira
julija	144	25·80	7·40
avgusta	174	29·45	7·70
septembra	177	30·76	7·80
oktobra	222	40·80	9·20
novembra	306	54·—	12·—
8. novembra	407	71·40	16·75

Istočasna kupna vrednost teh valut, cenjena v kupni vrednosti krome.

	dolar	švicarski frank
julija	78·50	13·20
avgusta	84·50	14·—
septembra	85·50	14·80
oktobra	—	14·90

(Preračunano po indeksnih številkah.)

(Ti podatki so preračunani iz draginjskih tabel (indeksnih števil), priobčenih za švicarski frank v št. 46 lista Schweizer Konsumverein, za dolar po draginjski tabeli priobčeni v 217. številki Jugoslovenskega Lloydja).

Predvojna kalkulacija Splošnega konsumnega društva v Baselu. Leta 1907 je znašal pri tej zadrugi povprečni kosmati pribitek 21·61 procentov nakupne cene, povprečni stroški pa 12·98 procentov. Na povračilih je izdalo društvo velikanske svote. Po vojni ni mogoče tako visoko kalkulirati. Švicarska konsumna društva se drže konkurenčne kalkulacije, zato je njihova kalkulacija splošno merilo za kalkulacijo mešane trgovine v Švici. (Dr. Schär: Kalkulation und Statistik im genossenschaftlichem Grossbetrieb, Basel 1910).

Papirnatih novčanic je imela Jugoslavija v prometu 15. decembra 1920 za 3,239,326,030 dinarjev, 27. decembra 1921 pa za 4,598,050,810 dinarjev. V enem letu se je izdalo na novo za 1,358,724,780 dinarjev papirnatih novčanic.

Naš uvoz in izvoz. Leta 1920 smo izvozili za 2 milijardi 167,390,095 dinarjev blaga, uvozili pa za 3 milijarde 487,996,150 dinarjev. Naša trgovska bilanca je bila leta 1920 za 1 milijardo 320,606,055 dinarjev pasivna. V prvi polovici leta 1921 smo izvozili za 1,160,051,982 dinarjev, uvozili pa za nekoliko nad 2 milijardi dinarjev.

Cenitev poljskih pridelkov v Jugoslaviji. Po cenah v decembru cenimo vrednost žetve posameznih poljedelskih pridelkov takole: Vrednost pšenice in rži na 26 milijard (179.000 vagonov), ječmena na 4 milijarde (36.000 vagonov), ovsna na 4 milijarde, (45 tisoč vagonov), koruze na 33 milijard (277 tisoč vagonov), krompirja na 6 milijard (127 tisoč vagonov), vina na 6 milijard (240 mili-

jonov litrov), fižola na 2 milijardi (15.000 vagonov). Ves bruto dohodek znaša nad 80 milijard. Od tega odpade za setev 10 milijard, 70 milijard ostane za kritje drugih stroškov. Na vsako glavo v Jugoslaviji bi prišlo iz žetve 550 kron bruto dohodka.

Naš državni dolg v Angliji znaša nad 23 milijonov funtov šterlingov. (Funt je vreden po sedanjih valutah nad 1000 kron).

V Ameriki je padla cena žitu že na predvojno višino.

V Švici so bile predvojne cene v razmerju s cenami v januarju 1921 in v oktobru 1921 kakor 1066,70 : 2591,70 : 2133,78.

SOCIALNA POLITIKA.

Najvažnejše določbe sedaj veljavnih stanovanskih naredb.

I. Stanovanska oblastva.

Stanovanska oblastva I. stopinje so okrajna glavarstva, oziroma v Ljubljani, Celju, Mariboru in Ptujju mestni magistrati.

Stanovansko oblastvo II. stopinje je oddelek za socialno skrbstvo pri pokrajinski upravi. O pritožbah, naperjenih zoper odloke stanovanskih oblastev I. stopinje pa razsoja poseben stanovanski senat, ki je prideljen oddelku za socialno skrbstvo.

Kot nadzorstvena oblast nad stanovanskimi oblastvi posluje ministrstvo za socialno politiko.

Občinam (razen v zgoraj imenovanih avtonomnih mestih) torej ne pristojata nikak vpliv na stanovansko zadevo!

II. Kako se določa višina najemnine?

1. za stanovanja. Ugotovi se čista najemmina, ki se je plačevala dne 1. julija 1914 (odnosno se je plačevala za podobna

stanovanja). Ta najemnina se pomnoži: največ s številom tri pri gospodarsko slabotnejših najemnikih (delavcih, nižjih uradnikih); s številom štiri pri najemnikih z normalnim gospodarskim položajem; največ s številom šest pri najemnikih z letnimi dohodki od 60.000—100.000 K; poljubno pri najemnikih z dohodki nad 100.000 K.

2. za poslovne prostore. Ako se višina najemnine ne more določiti sporazumno, jo odmerja na prošnjo ene izmed strank stanovanjsko oblastvo I. stopinje. Pri odmeri je vpoštevatı gospodarski položaj obeh strank, krajevne razmere in posebnosti posameznega slučaja.

3. za opremljene sobe. Najemnina vsega stanovanja se razdeli s številom sob (kabinetov), tako dobljeni količnik se pomnoži s 50—100 procentov. S tem je določena najemnina za prazno sobo. Za opremljeno sobo pa se pomnoži najemnina za prazno sobo za nadaljnjih 100—200 procentov in pri razkošno opremljenih sobah do 300 procentov. Stanovanjsko oblastvo pa ima pri odmeri upoštevati obojestranski gospodarski položaj in konkretne razmere.

III. Davki in druge pristojbine.

Hišnonajemninski oziroma hišnorazredni davek in doklade k tem davkom plačuje najemodajalec. Vodarino, pristojbino za kanalizacijo in gostaščino plačuje najemnik.

Stroški za izpraznjevanje greznic, omeitanje dimnikov in razsvetljavo hodnikov se razdele na vse najemnike sorazmerno.

IV. Iz katerih razlogov se smejo stanovanja odpovedati?

Stanovanjski prostori se lahko odpovedo:

1. Če najemodajalec stanovanje neizogibno zase potrebuje. Dati pa mora najemniku drugo ustrežajoče stanovanje. Iz tega razloga se stanovanja ne sme odpovedati, ako je najemodajalec pridobil hišo v last šele 1. januarja 1916.

2. Če najemnik s plačilom najemnine ostane v zamudi za več kakor trideset dni.

3. Če najemnik nalašč ali iz velike malomarnosti kvari stanovanje.

4. Če se ponovno in težko pregreši zoper hišni red ali če se brez povoda ponaša razžaljivo, nestrpno ali pohujšljivo proti najemodajalcu ali drugim hišnim prebivalcem.

5. Če se morajo prostori izprazniti ali podreti, da se postavi nova zgradba ali da se izvrše nujno potrebne poprave.

6. Če je stanovanje lastniku neodložno potrebno za nove nameščence in dosedanji najemnik ni več v njegovi službi.

7. Če je najemnik inozemec in njegovo bivanje v tuzemstvu ni potrebno.

Za odpoved iz razlogov št. 5 in 7 je treba poprejšnjega dovolila stanovanjskega oblastva.

Najmi se veljavno odpovedujejo samo s sodno odpovedjo. Izvensodna ali tudi notarska odpoved je neveljavna. Najemodajalec mora že v odpovedi navesti vse odpovedne razloge, vse dejanske okolnosti in vsa dokazila, na katera opira svoje odpovedne razloge. Pozneje je vsaka nova navedba prepovedana.

V. S katerimi prostori razpolaga stanovanjsko oblastvo?

1. s praznimi prostori, ki so primerni za stanovanje;

2. z nezadostno uporabljanimi stanovanjskimi prostori;

3. ako ima kdo dvoje stanovanj, z onimi, ki mu ni nujno potrebno;

4. s poslovnimi prostori, ki se šele izza 1. julija 1914 uporabljajo v te namene, a so prej stalno služili za stanovanja;

5. s stanovaji, ki jih iz kateregakoli razloga prestane uporabljati oni, ki jih je dotedaj uporabljal;

6. s stanovanji onih oseb, ki so se izza 1. julija 1914 preselile v dotični kraj brez dokazane potrebe;

7. s poslovnimi prostori denarnih zavodov, zavarovalnic in velepodjetij, ako v roku, ki jim se določi, ne zgrade stanovanjskih hiš za svoje nameščence in svojih poslovnih prostorov.

VI. Katerim osebam dodeljujejo stanovanjska oblastva stanovanja?

V prvi vrsti osebam, ki morajo iz državnega interesa stanovati v dotičnem kraju (državnim uradnikom in uslužbencem). Šele potem osebam, ki morajo stanovati iz javnega interesa v dotičnem kraju (na pr. zdavnikom).

Nato onim, ki so brez lastne krivde vsled odpovedi izgubili stanovanje.

Naposled onim, ki so prisiljeni stanovati v dotičnem kraju, in so po svojem socialnem položaju navezani na socialno zaščito.

Izmed več enako opravičenih prosilcev je dodeliti stanovanje onemu, čigar rodbinski obstoj je najbolj ogrožen.

Ako so tudi ti pogoji enaki, ima prednost tisti, ki se je za stanovanje prvi prijavil.

VII. Sedaj veljavne stanovanjske naredbe.

1. Uredba o stanovanjih in najemih zgradb z dne 21. maja 1921, razglašena v Uradnem listu z dne 6. julija 1921 pod št. 202

2. Pravilnik o stanovanjih in najemih zgradb z dne 17. oktobra 1921, razglašen v Uradnem listu z dne 28. oktobra 1921 pod št. 319.

Te naredbe izgube veljavo dne 30. aprila 1922. S 1. majem 1922 stopi v moč nova stanovanjska uredba. (Dr. Jelenc.)

Naročajte, čitajte in razšir-
jajte delavske časopise:

Dnevnik

„N A P R E J”

stane mesečno 40 K.

„VOLKSSTIMME”

izhaja v Mariboru 2krat na teden, stane
mesečno 10 K.

„LJUDSKI GLAS”

stane mesečno 10 K.

„NAŠI ZAPISKI”

socialna revija, stane letno 100 K.

„DELAVEC”

strokovno glasilo.

Nakupovalna zadruga

r. z. z o. z.

v LJUBLJANI, Dunajska cesta 33 („BALKAN“)

Deželni pridelki, žito, mlevski izdelki vseh vrst. - Kolonijalno špecerijsko blago, spirituose, mast, slanina, mesni izdelki. ---

UVOZ - - - - - IZVOZ

Telefon 336. — Brzovjavni naslov „Nakupovalna Ljubljana“.
---- Čekovni račun štev. 10.473. ----

KONZUMNO DRUŠTVO ZA SLOVENIJO - - - LJUBLJANA. - - -

Poštni predal 13. Poštni ček. rač. 10.532. Telefon inter. 178. Brzovjavni naslov „Kodes Ljubljana“.

Hranilni oddelek

sprejema hranilne vloge in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga po

$4\frac{1}{2}\%$ večje vloge proti pol- 5%
letni odpovedi po

Hranilne vloge sprejema osebno ali po položnicah centrala v Ljubljani in pa pri vseh podružnicah. Sodrugi, vlagajmo vse prihranke v lastno hranilnico, katere hranilni kapital znaša že danes **nad 3 milijone kron.**

Pristopnina 10 K. Član društva postane lahko vsak. Delež 200 K.

Pristopati se zamore pri vseh podružnicah.